

ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ НА ОСУШЕНИХ ЗЕМЛЯХ

Л. Ф. Кожушко, д. т. н., професор
О. М. Мандзюк, асистент
Національний університет водного господарства
та природокористування

Проаналізовано технічний стан осушуваних систем Рівненської області та запропоновано основні форми надання державної підтримки обслуговуючим кооперативам, що використовують у своїй діяльності меліоровані землі.

Постановка проблеми. Нині у світі досить гостро стоїть проблема забезпеченням продовольством. Так, за даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) для забезпечення потреб населення землі (яке має тенденцію постійного збільшення) у найближчі десятиліття необхідно збільшити мінімум у півтора рази. При цьому очікується, що світові запаси до кінця 2011 р. порівняно з 2010 р.: зерна зменшаться на 7 %, ячменю – на 35, кукурудзи – на 12, пшениці – на 10 %. Україна, як і раніше, залишається одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі. За підсумками 2009–2010 рр. вона посідала: третє місце у світі за обсягами експорту зерна з показником на рівні 20,5 млн т; перше місце за обсягами експорту ячменю, вивезення якого становило 6 млн т, що відповідає приблизно третині світового ринку цієї злакової культури; шосте місце за обсягами експорту кукурудзи (5,3 млн. т) [1]. На даний момент 3 % зернових вирощується на осушених землях (1,5 % на зрошуваних), що є меншим від валового збору на осушених землях у 1990 р. на 41 % [2, с. 104].

Внаслідок трансформації галузі та паювання землі в межах однієї меліоративної системи, яка проектувалася для великих за площею землекористування колгоспів та радгоспів, виникла велика кількість землекористувачів, що унеможливило ведення ефективного господарювання на осушених землях. Саме тому визначну роль при відродженні осушених земель відіграють обслуговуючі кооперативи.

У «Державній цільовій економічній програмі підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року», що була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 року № 557 наголошувалося на неспроможності особистих фермерських господарств та фізичних осіб

забезпечити постійні канали збуту виробленої продукції. Одним із пріоритетних напрямів подолання даної ситуації програмою обирався курс підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [3]. Постійне скорочення державних видатків, спрямованих на підтримку обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів ставить під загрозу розвиток останніх, тому актуальності набирає проблема надання державної підтримки обслуговуючим сільськогосподарським кооперативам, зокрема тим, що ведуть свою діяльність на меліорованих землях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам надання державної підтримки у сферу сільського господарства та, зокрема, сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам, присвячено багато праць вітчизняних науковців. Зокрема, Ю. Я. Лузан, М. Й. Малік, О. М. Могильний, Л. В. Молдаван, І. В. Абрамова серед основних напрямів підтримки сільського господарства та обслуговуючих кооперативів розглядають фінансово-кредитне забезпечення, бюджетне фінансування, пільгове оподаткування та ін. Підходи до принципів надання такої підтримки теж відрізняються. Так, наприклад, А. С. Шолойко розглядає програмно-цільовий підхід до надання підтримки, О. М. Бородіна, навпаки, наголошує на необхідності затвердження одного закону, який регулював би три основні напрямки підтримки усіх сільськогосподарських виробників. Проте, поки немає єдиного системного підходу щодо визначення форми та механізмів надання державної підтримки, зокрема, тим сільськогосподарським виробникам, що використовують осушувальні землі.

Основною метою дослідження є аналіз та розробка форм і механізмів надання державної підтримки підприємствам колективної форми власності, що у своїй діяльності використовують осушені землі.

Виклад основного матеріалу. Нині основними формами державної підтримки підприємств АПК є: спеціальний режим оподаткування ПДВ, здешевлення кредитів та фінансова підтримка, яка надавалася приблизно за 16 основними бюджетними програмами, що діяли протягом 2002–2008 рр. (у 2011 р. таких було 6).

Програм, які сприяли б розвитку меліорації, є небагато. Всі вони зорієнтовані на сферу зрошування та підтримку інженерної інфраструктури міжгосподарської меліоративної мережі. Програми підтримки внутрішньогосподарської меліоративної мережі затверджено обласними радами і прийнято у Волинській, Тернопільській, Чернігівській, Житомирській, Рівненській та ін. областях. Окремі з них будуть діяти до 2015 р. Даними програмами передбачається виділення коштів обласного та районних бюджетів для проведення ремонтних робіт

на внутрішньогосподарській частині меліорованої мережі, що знаходиться у комунальній власності. Проте, прийняття даних програм є недостатнім кроком для відродження сільського господарства на осушених землях і не передбачають мотиваційних заходів для сприяння веденню колективних дій щодо ведення господарства на осушених землях.

Незважаючи на дію відповідних програм значного поліпшення стану меліоративних земель не відбувається. Так, у Рівненській області у незадовільному стані перебуває 52,4 тис. га. У табл. 1 наведено основний технічний стан та потреба в ремонті внутрішньогосподарської меліоративної мережі у Рівненській області.

Таблиця 1

Технічний стан меліоративних систем на осушених землях

Показник		Землекористувачі	
		сільськогосподарські підприємства	громадяни
Всього угідь, тис. га		82	214,4
Площа, на якій необхідно підвищити технічний рівень, тис. га	2005 р.	45	29,9
	2006 р.	40,1	34,3
	2007 р.	24,5	42,9
	2008 р.	25,6	42,5
	2009 р.	18	48,2
Відхилення	Абсолютне (2009–2005)	-27	18,3
	Відносне (2009/2005), %	40	161,2

Джерело: за даними Рівненського обласного управління водних ресурсів.

Як видно з даних табл. 1 позитивну динаміку проявляє технічний стан систем, що знаходяться на площі сільськогосподарських підприємств, в той час як на землях громадян роботи не проводяться. Зважаючи на такий стан меліоративних систем, динаміка використання земель (табл. 2).

Зважаючи на технічний стан меліоративних мереж та динаміку використання осушувальних земель та потребу мотивації землекористувачів до об'єднання їх в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи основними формами державної підтримки можуть бути:

- субсидії на поточний та капітальний ремонт меліоративної мережі. Величина даної підтримки повинна базуватися на величині коштів, які необхідні для проведення робіт, норми амортизації на основні меліоративні фонди. Розподіл бюджетних коштів повинен залежати від оцінки збільшення родючості ґрунту внаслідок проведених ремонтних робіт меліоративної мережі та покращенням повітряно-водного режиму.

- пільгове оподаткування членів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, яке може відбуватися у вигляді надання «податкових канікул» його членам за умови, що сільськогосподарський кооператив проводив поточний ремонт чи реконструкцію осушувальної мережі.

- пільгове безвідсоткове кредитування капітального ремонту, реконструкції меліоративних мереж та заходів щодо поліпшення стану меліорованих угідь (або кредитування з частковим погашенням відсотків за рахунок держави). Таке кредитування повинно мати цільовий характер та, виходячи із специфіки утворення прибутків в сільському господарстві, носити довгостроковий характер. Кредитування можна здійснювати або через земельний банк, або шляхом випуску державних векселів (казначейських зобов'язань).

Таблиця 2

Динаміка використання осушених земель в Рівненській області

Показник	Рік			
	2006	2007	2008	2009
Всього осушуваних земель, тис. га	390,4	390,4	390,4	390,4
Посіви, тис. га	140,2	150,6	153,9	54,16
у т.ч.				
зернові	53,4	57,2	67,7	30,375
темпи приросту ^{*1} , %	-14,83	7,12	18,36	-55,13
технічні	4,1	7,4	6,1	9,191
темпи приросту, %	-42,25	80,49	-17,57	50,67
картопля і овочі	14,5	12,6	13,6	0,1
темпи приросту, %	19,83	-13,10	7,94	-99,26
кормові	67,8	71,6	65,8	14,491
темпи приросту,%	18,53	5,60	-8,10	-77,98

* – у % до попереднього року.

Джерело: за даними Рівненського обласного управління водних ресурсів та форма 29-сг.

Зазначену підтримку варто надавати кооперативам, які стабільно розвиваються, проводять заходи по підвищенню родючості ґрунтів. Це мотивуватиме до створення нових сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та розвитку вже існуючих. Надання пільг одному і тому ж об'єкту доцільно обмежити у термінах або кількісно. Це допоможе уникнути надмірної корпоратизації галузі та підтримає конкурентні умови.

Висновки. Запропоновані форми державної підтримки спонукатимуть до утворення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та використовувати у своїй діяльності осушені землі,

сприятимуть поліпшенню технічного стану меліоративних систем, що в свою чергу підвищить родючість землі. Подальшого дослідження потребує визначення прогнозного ефекту, який можна отримати, надаючи ту чи іншу форму державної підтримки конкретному сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу на конкретній ділянці землі.

Список використаних джерел

1. А. Нанавов. Продовольча криза – проблема глобальна / А. Нанавов // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – № 7 від 25.02.11 р.
2. Сільське господарство України 2010. Статистичний збірник. / [під ред. Ю. М. Остапчука] – К., 2011. – 384 с.
3. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 3.06.2009 р. № 557: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/557-2009-%D0%BF>.